

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії України і методики викладання історії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія України середини XVI – XVIII ст.

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
історії України і методики
викладання історії
Протокол № 1 від 26 серпня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія України середини XVI – XVIII ст.
Викладач (-і)	Кобута Степан Йосифович
Контактний телефон викладача	0342596001
Е-mail викладача	stepan.kobuta@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 кредити ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	За графіком
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальний курс спрямований на засвоєння студентами вузлових історичних подій та процесів ранньомодерного періоду вітчизняної історії. Розглядаються епоха входження українських земель до складу Речі Посполитої, формування і становлення українського козацтва, національно-визвольної війни українського народу під проводом Б.Хмельницького та створення української козацької державності. Вивчаються процеси українського державотворення, політичного і соціально-економічного розвитку, культурного та освітнього простору в умовах внутрішньої нестабільності та зовнішньої агресії сусідніх держав. Акцентується увага на імперіалістичних проявах московської/російської політики щодо України у другій половині XVII - XVIII ст., намаганнях тогочасної української політичної еліти зберегти суб'єктність української держави у складних геополітичних умовах. Засвоєння програми курсу дозволить студентам значно розширити та поглибити знання сучасної вітчизняної історії, засвоїти навички історичного аналізу тогочасних суспільних подій і процесів.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p>Мета курсу: оволодіння студентами поглиблених знань із вітчизняної історії ранньомодерного часу; формування всесторонньо розвинутої особистості із глибокими національно-патріотичними орієнтирами, усвідомлення причетності до розвитку української державності..</p> <p>Цілі курсу: засвоїти основний масив історичних знань; застосовувати критичний підхід для аналізу складних суспільних процесів; закріпити навички наукового пізнання української минувшини, виробити методичні навички подачі матеріалу в шкільному курсі історії.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p>Інтегральна компетентність:</p> <p>ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що передбачає застосування теоретичних знань і практичних умінь з наук предметної спеціальності, педагогіки, психології, теорії та методики навчання, потребує інтеграції знань і прийняття рішень у практиці викладання історії в основній (базовій) школі і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в основній (базовій) середній школі. Загальні компетентності (ЗК) ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.</p> <p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, а також до використання знань у практичних ситуаціях.</p>	

ЗК 2. Знання й повноцінне розуміння предметної області та професійної діяльності.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність перенесення системи знань із вітчизняної і всесвітньої історії, необхідної для роботи в навчальних закладах загальної середньої освіти, у професійну діяльність.

Компетентності предметної спеціальності.

ПК 1. Здатність володіти змістом та методологією фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін.

ПК 2. Знання сучасних наукових досліджень з історії України та всесвітньої історії.

ПК 3. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом історичної науки, орієнтуватися в науковій періодизації історії, використовувати її як спосіб пізнання історичного процесу.

ПК 5. Здатність розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України. Європи та світу, володіти базовими знаннями української та світової культури в контексті готовності майбутніх фахівців до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

ПК 6. Здатність здійснювати критичний аналіз різних джерел інформації та наукового пізнання, використовувати їх у професійній діяльності.

ПК 7. Знання наукових основ історії та методики її навчання, організації процесу пізнання та виховання учнів різних вікових категорій; здатність здійснювати дослідження з історії України, всесвітньої історії, методики навчання історії.

ПК 9. Здатність використовувати в професійній діяльності нові підходи до шкільної історичної освіти в умовах багатокультурного суспільства та процесу євроінтеграції, з метою формування історичної свідомості, національної пам'яті, здійснення громадянсько-патріотичного виховання.

Програмні результати навчання.

РН 1. Відтворювати основні концепції та принципи педагогіки і психології, сучасних освітніх технологій; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

РН 3. Називати і аналізувати методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з 10 урахуванням їх освітніх потреб; класифікувати форми, методи і засоби навчання предмету в закладах загальної середньої освіти.

РН 4. Здійснювати добір і застосовувати сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично оцінювати результати їх навчання та ефективність уроку.

РН 7. Демонструвати знання основ фундаментальних наук (відповідно до предметної спеціальності), оперувати базовими категоріями та поняттями предметної області спеціальності.

РН 8. Генерувати обґрунтовані думки в галузі професійних знань як для фахівців, так і для широкого загалу державною та іноземною мовами.

РН 12. Аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

РН 13. Демонструвати знання основних положень нормативно-правових документів щодо професійної діяльності, обґрунтовувати необхідність використання інструментів демократичної правової держави у професійній та громадській діяльності та прийняття рішень на засадах поваги до прав і свобод людини в Україні.

ПРН 1. Демонструвати знання змісту фундаментальних і спеціальних історичних дисциплін, необхідними для роботи в закладах загальної середньої освіти; пояснювати і характеризувати історичні процеси і події у їх порівнянні та взаємозв'язку.

ПРН 2. Знати і аналізувати сучасні наукові дослідження з проблем вітчизняної та всесвітньої історії, спеціальних історичних дисциплін та імплементувати знання у навчальну і практичну

діяльність.

ПРН 3. Орієнтуватися в історичному часі, застосовуючи періодизацію, характеризувати суспільні явища в розвитку, вільно оперувати термінологією з фахових предметів.

ПРН 4. Демонструвати інтегроване мислення, пояснювати цілісну картину суспільно-історичного розвитку через міжпредметні зв'язки.

ПРН 5. Використовувати краєзнавчу складову курсу історії для активізації пізнавальної діяльності учнів; організовувати позакласну гурткову роботу, музейну, пам'ятко-охоронну, народознавчу роботу, спрямовану на збереження і використання історико-культурної спадщини України та світу з навчальною, науковою і просвітницькою метою.

ПРН 6. Працювати з джерелами інформації, вміти їх аналізувати, синтезувати, порівнювати та інтегрувати їх у зміст навчання історії, представляти та обговорювати відображені в них факти, явища, події, визначати власну позицію щодо суперечливих питань.

ПРН 7. Знати зміст шкільних курсів історії, проектувати і здійснювати навчальний процес, обирати оптимальні компетентісно орієнтовані методики навчання історії і суспільствознавства за допомогою сучасних інноваційних технологій, вміти оцінювати та відслідковувати динаміку особистісного розвитку учня/учениці.

ПРН 8. Володіти здатністю до розкриття інтелектуального і творчого потенціалу здобувачів середньої освіти засобами змісту предметних галузей та курсів за вибором.

ПРН 9. Цінувати різноманіття та мультикультурність світу; ідентифікувати себе у системах загальнолюдських і національних цінностей, керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу і співробітництва.

ПРН 10. Усвідомлювати призначення професійної діяльності вчителя історії і стійко прагнути до набуття та вдосконалення професійних компетентностей.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	32
семінарські заняття / практичні / лабораторні	28
самостійна робота	120

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3	014 Середня освіта (Історія)	2	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Предмет, завдання, наукова періодизація курсу. Історіографія і джерела курсу Історія України середини XVI ст. – XVIII ст.	2		10
Тема 2. Україна в складі Речі Посполитої: соціально-політичний і господарсько-економічний розвиток середини XVI ст. – першої половини XVII ст.	2	2	8
Тема 3. Україна в складі Речі Посполитої: національно-релігійний і культурний середини XVI ст. – XVIII ст.	2	2	8
Тема 4. Українське козацтво у другій половині XVI – першій половині XVII ст.	2	4	10
Тема 5. Національно-визвольна війна під проводом	4	4	10

Б.Хмельницького. 1648-1657 рр.			
Тема 6. Україна в добу Руїни 1657-1676 рр.	4	2	10
Тема 7. Козацька держава доби гетьмана І.Мазепи.	2	2	10
Тема 8. Українські землі у системі міжнародних відносин (друга половина XVII ст. - початок XVIII ст.).	2	2	8
Тема 9. Козацька держава у складі Російської імперії у XVIII ст.	4	2	10
Тема 10. Політичний та економічний розвиток Правобережжя і західноукраїнських земель у першій половині XVIII ст.	2	2	8
Тема 11. Знищення російським царизмом Запорозької Січі. Історична роль українського козацтва.	2	2	10
Тема 12. Загарбання українських південних та правобережних земель Російською та Австрійською імперіями наприкінці XVIII ст.	2	2	8
Тема 13. Національно-культурне життя ранньомодерної доби кінець XVII – XVIII ст.	2	2	10
	ЗАГ:	32	28
			120

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p align="center">Критерії поточного оцінювання:</p> <p>Відповідно до <i>Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника»</i> та <i>Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»</i> знання оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки відповідно до національної шкали за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і буде відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; – «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; – «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; – «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.
	<p>Вимоги до письмових робіт</p> <p>Проводяться у тестовому режимі в системі дистанційного навчання університету. Оцінюються за 100-бальною шкалою.</p>

Семінарські заняття	Оцінювання роботи здійснюється за п'ятибальною шкалою. При поточному контролі оцінюються: систематичність роботи на практичних заняттях, рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах, активність при обговоренні питань, самостійне опрацювання тем, виконання індивідуальних завдань, контрольних (тестових) робіт. Отримані «незадовільні» оцінки відпрацьовуються в обов'язковому порядку, але враховуються при додаванні оцінок і входять у загальну кількість отриманих оцінок.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання всіх форм роботи, відсутність негативних оцінок, невідпрацьованих пропущених занять. Допуск до екзамену передбачає набрання балів у діапазоні 26-50 балів
Підсумковий контроль	<i>Форма контролю – екзамен.</i> <i>Форма здачі комбінована.</i> Підсумкова оцінка виставляється студенту за сумою двох складових: результатів поточного семестрового оцінювання та результатів екзамену. Екзамен проводиться у комбінованій формі: письмової екзаменаційної аудиторної роботи (25 балів) і результатів екзаменаційного тестування (25 балів). Структура екзаменаційної роботи: 2 завдання, що передбачають розширений варіант відповіді на проблемні питання (по 10 балів кожне) і 5 конкретних запитань на пояснення термінів та характеристику історичних постатей (по одному білу за правильну відповідь).

7. Політика навчальної дисципліни

Контрольні роботи проводяться у формі тестування в електронній дистанційній системі <https://d-learn.pnu.edu.ua>

Академічна доброчесність:

Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету: Ознайомитися з даними положеннями можна за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>

Відвідування занять обов'язкове. У випадку пропуску відпрацьовується тема пропущеного заняття у визначені час та спосіб (конспект підготовки, усна співбесіда, тестування)

Неформальна освіта: вітається проходження навчальних курсів в з використанням різних освітніх платформ. Зараховуються, як підсумковий контроль, результати онлайн курсів на платформах Coursera, Prometheus, EdEra, які відповідають програмі навчальної дисципліни.

8. Рекомендована література

1. Антонович В. Б. Про козацькі часи на Україні. Київ : Дніпро, 1991. 238 с.
2. Апанович О. Гетьмани України і кошові отамани Запорізької Січі. Київ : Либідь, 1993. 288 с.
3. Апанович О. Розповіді про запорозьких козаків. Київ : Дніпро, 1991. 334 с.
4. Боплан Г. Л. де. Опис України. Українські козаки та їхні останні гетьмани; Богдан Хмельницький / Пер. з фр. Я. Кравця. Львів : Каменяр, 1990. 305 с.
5. Брехуненко В. «Дивна то і несказанна мужність...». Козаки у Хотинській війні 1621 р. : науково-популярне видання. К.: Темпора, 2013.
6. Брехуненко В. Морські війни українських козаків. Київ : Брехуненко Н., 2007. 80 с.
7. Брехуненко В. Програна битва виграної війни. Битва під Берестечком 1651 року: науково-популярне видання. К.: Темпора, 2013.
8. Голобуцький В. Запорізьке козацтво. Київ : Вища школа, 1994. 539 с.

9. Горобець В. Україна: Люблінська унія та народження нової вітчизни. Київ : Кріон, 2009. 204 с.
10. Гуржій О. І., Корнієнко В. В. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний. Київ : Україна, 2004. 192 с.
11. Гудзяк Б. Криза і реформа: Київська митрополія, Царгородський патріархат і генеза Берестейської унії / Пер. з англ. М. Габлевич; за ред. О. Турія. Львів : Інститут Історії Церкви Львівської Богословської Академії, 2000. 426 с.
12. Доба гетьмана Івана Мазепи в документах / Відповідальний ред. І. Ситий; Упорядн. С. Павленко. Чернігівський історичний музей ім. В.В.Тарновського; Канадський інститут українських студій Альбертського університету; Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. [К., 2007.](#)
13. Замлинський В., Войцехівська І., Герасименко Н. та ін. Історія України в особах. IX–XVIII ст. Київ : Україна, 1993. 396 с.
14. Ісаєвич Я. Д. Братства та їх роль в розвитку української культури XV–XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1966. 248 с.
15. Козацькі січі : (нариси з історії українського козацтва XVI–XIX ст.) / Ін-т історії України НАН України, НДІ козацтва; редкол.: В. Смолій (відп. ред.) [та ін.]. Київ; Запоріжжя: [б.в.], 1998. 252 с.
16. Крип'якевич І.П. Історія України. Відпов. Редактори Ф.П.Шевченко, Б.З.Якимович. Львів, 1990.
17. Крупницький Б. [Гетьман Мазепа та його доба](#). К. 2003.
18. Історія українського козацтва : у 2 т. / Відп. ред. В. А. Смолій. 2-ге вид. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006–2007.
19. Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. Чернігів : Сіверянська думка, 1996. 287 с.
20. Леп'явко С. Українське козацтво у міжнародних відносинах (1561–1591). Чернігів : Сіверянська думка, 1999. 214 с.
21. Луняк Є. Козацька Україна XVI-XVIII ст. очима французьких сучасників : хрестоматія. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21COLORTE RMS=0&S21STR=0017155
22. Мицик Ю. Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття. Дніпропетровськ, 1996.
23. Мицик Ю. Як козаки воювали: Історичні розповіді про запорізьке козацтво. Дніпропетровськ : Промінь, 1990. 302 с.
24. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. Запорозька Січ у західноєвропейських літературних пам'ятках. Київ : Дніпро, 1992. 495 с.
25. Павленко С. [Іван Мазепа](#). К., 2003.
26. Павленко С. [Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники](#). К., 2004.
27. Павленко С. Військо Карла XII на півночі України. К, 2017.
28. Паславський І. Між Сходом і Заходом: Нариси з культурно-політичної історії Української церкви. Львів : Стрім, 1994. 144 с.
29. Плохій С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. 2-ге вид., випр. Київ : Критика, 2006. 494 с.
30. Потій Іпатій. Унія греків з костелом римським, 1595 року. Електронне видання. <http://litopys.org.ua/suspil/sus21.htm>
31. Реєнт О. П. Усі гетьмани України: Легенди, міфи, біографії. Харків : Фоліо, 2007. 414 с.
32. Сас П. М. Запорожці у польсько-московській війні наприкінці Смути 1617–1618 рр. Біла Церква, 2010. 512 с.
33. Сас П. М. Хотинська війна 1621 року. Київ : Інститут історії України НАН України, 2011. 520 с.

34. Свешніков І.К. Битва під Берестечком. Львів, 1993.
35. Смолій В. А., Степанков В. С. Українська державна ідея XVII-XVIII ст.: Проблеми формування, еволюції, реалізації. К., 1997
36. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська національна революція XVII ст. / Україна крізь віки Т.7. К.1999.
37. Старченко Н. Честь, кров і риторика. Конфлікт у шляхетському середовищі Волині (друга половина XVI — початок XVII століття). Київ : Laurus, 2014. 510 с.
38. Стороженко І.С. Богдан Хмельницький і воєнне мистецтво у Визвольній війні українського народу середини XVII століття: Воєнні дії 1648-1652 рр., кн. 1. Дніпропетровськ, 1996.
39. Субтельний О. [Мазепинці. Український сепаратизм на початку XVIII ст.](#) К., 1994.
40. Таїрова-Яковлева Т.Г. [Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради».](#) К., 2012.
41. Тимошенко Л. В. [Артикули Берестейської унії 1596 р.](#) *Український історичний журнал.* 1996. № 2. С. 15-34. <http://history.org.ua/JournALL/journal/1996/2/3.pdf>
42. Тимошенко Л. Берестейська унія 1596 р. Дрогобич : Коло, 2004. 197 с.
43. Тимошенко Л. Берестейські церковні собори у жовтні 1596 р.: підготовка, склад учасників та провідники. *Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)*. 2007. Вип. 7. С. 141–166.
44. Ткачук П.П. Похід Сагайдачного на Москву https://shron1.chtyvo.org.ua/Tkachuk_Pavlo/Pokhid_Sahaidachnoho_na_Moskvu.pdf
45. Україна доби Івана Мазепи. 1708-1709 роки в документальних джерелах / Упорядник С. Павленко. Київ: Мистецтво, 2019. 496 с.
46. Україна. 30 років незалежності. Стислий довідник / За ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2021. 536 с.
47. Халебський П. Україна – земля козаків: Подорожній щоденник / Упоряд. М. О. Рябий. Київ : Ярославів вал, 2009. 293 с.
48. Чухліб Т. Магнат, козак і гайдамака. Боротьба за владу Русі-України з Коронаю Польською (1569–1769 рр.). Київ : Києво-Могилянська академія, 2018. 256 с.
49. Шевчук В.П., Тараненко В.Г. Історія Української державності. Курс лекцій. Навч. посібник для студентів. К. 1999.
50. Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV–середина XVII ст. 2-ге вид. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 296 с.
51. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків : у 3 т. Київ : Наукова думка, 1990–1993.
52. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Видання друге, перероблене. К., 2005.
53. Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст. Київ : Критика, 2002. 416 с.
54. Яковенко Н. Скільки істориків — стільки уній (з нагоди 440-ліття Люблінської унії). *Український гуманітарний огляд.* 2009. Вип. 14. С. 9–32.
55. Яковенко Н. Українська шляхта з кінця XIV – до середини XVII століття. Волинь і Центральна Україна. 2-ге вид., перегл. і випр. Київ : Критика, 2008. 469 с.
56. Яковлева Т. Руїна Гетьманщини. Від Переяславської ради-2 до Андрусівської угоди (1659–1667 рр.). К., 2003.

Викладач

доцент *Кобута С.Й.*